

Artykuł 9 **Dostępność**

1. Aby umożliwić osobom niepełnosprawnym samodzielne funkcjonowanie i pełny udział we wszystkich aspektach życia, Państwa Strony podejmą odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjnych i komunikacyjnych, a także do innych urządzeń i usług, powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich. Środki te, obejmujące rozpoznanie i eliminację przeszkód i barier w zakresie dostępności, stosują się między innymi do:

(a) budynków, dróg, transportu oraz innych urządzeń wewnętrznych i zewnętrznych, w tym szkół, mieszkań, instytucji zapewniających opiekę medyczną i miejsc pracy,

(b) informacji, komunikacji i innych usług, w tym usług elektronicznych i służb ratowniczych.

2. Państwa Strony podejmą również odpowiednie środki w celu:

(a) opracowywania, ogłaszania i monitorowania wdrażania norm minimalnych i wytycznych w sprawie dostępności urządzeń i usług ogólnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych,

(b) zapewnienia, że instytucje prywatne, które oferują urządzenia i usługi ogólnie dostępne lub powszechnie zapewniane, będą brały pod uwagę wszystkie aspekty ich dostępności dla osób niepełnosprawnych,

(c) zapewnienia szkolenia wszystkich zainteresowanych na temat dostępności dla osób niepełnosprawnych,

(d) zapewnienia w ogólnodostępnych budynkach i innych obiektach oznakowania w alfabecie Braille'a oraz w formach łatwych do czytania i zrozumienia,

(e) zapewnienia pomocy i pośrednictwa ze strony innych osób lub zwierząt, w tym przewodników, lektorów i profesjonalnych tłumaczy języka migowego, w celu ułatwienia dostępu do ogólnodostępnych budynków i innych obiektów,

(f) popierania innych odpowiednich form pomocy i wsparcia osób niepełnosprawnych, aby zapewnić im dostęp do informacji,

(g) popierania dostępu osób niepełnosprawnych do nowych technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, w tym do Internetu,

(h) popierania, od wstępnego etapu, projektowania, rozwoju, produkcji i dystrybucji dostępnych technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, tak aby technologie te i systemy były dostępne po najniższych kosztach.

1. DOSTĘP, NA ZASADZIE RÓWNOŚCI Z INNYMI OSOBAMI, DO ŚRODOWISKA FIZYCZNEGO (W TYM SYGNALIZACJA I ZNAKI ULICZNE), TRANSPORTU, INFORMACJI I KOMUNIKACJI (W TYM TECHNOLOGIE I SYSTEMY INFORMACYJNE I KOMUNIKACYJNE) ORAZ DO INNYCH POWSZECHNIE ZAPEWNIANYCH URZĄDZEŃ I USŁUG, W TYM PRZEZ PODMIOTY PRYWATNE

W prawie polskim brak jest przepisów nakładających powszechny obowiązek zapewniania dostępności. Przepisy szczegółowe nakładają obowiązek zapewnienia dostępności osobom niepełnosprawnym:

- budynków (mieszkalnych, użyteczności publicznej, w tym służących edukacji i opiece medycznej, miejsc wykonywania pracy), dróg, transportu,
- informacji, komunikacji i innych usług, w tym usług elektronicznych i służb ratowniczych.

Przepisy te mają zastosowanie do podmiotów publicznych i prywatnych.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym przewiduje, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także potrzeby osób niepełnosprawnych. Szczegółowe określenie wymagań i parametrów inwestycji zapewniających dostępność osobom niepełnosprawnym następuje w przepisach techniczno-budowlanych.

Ustawa Prawo budowlane stanowi że obiekt budowlany, wraz ze związanymi z nim urządzeniami budowlanymi należy, biorąc pod uwagę przewidywany okres użytkowania, projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej zapewniając, między innymi, niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich.

Ustawa o drogach publicznych gwarantuje, że z drogi może korzystać każdy, zgodnie z jej przeznaczeniem.

Ustawa Prawo przewozowe zobowiązuje przewoźnika do zapewnienia podróżnym odpowiednich warunków bezpieczeństwa i higieny oraz wygody i należytej obsługi oraz stwierdza, że powinien on podejmować działania ułatwiające korzystanie ze środków transportowych, punktów odprawy, przystanków i peronów osobom niepełnosprawnym, w tym również poruszającym się na wózkach inwalidzkich.

Ustawa o transporcie kolejowym zawiera przepisy dotyczące osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej korzystających z transportu kolejowego.

Ustawa Prawo telekomunikacyjne przewiduje, że zestaw usług telekomunikacyjnych, jakie powinny być dostępne dla wszystkich użytkowników końcowych stacjonarnych publicznych sieci telefonicznych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, z zachowaniem wymaganej jakości i po przystępnej cenie, stanowi usługę powszechną. Do zestawu tego zalicza się świadczenie udogodnień dla osób niepełnosprawnych.

Ustawa Prawo pocztowe przewiduje, że operator świadczący powszechne usługi pocztowe zapewnia osobom niepełnosprawnym dostęp do świadczonych powszechnych usług pocztowych i wskazuje sposób zapewnienia tego dostępu.

2. NORMY MINIMALNE I WYTYCZNE W SPRAWIE DOSTĘPNOŚCI, KONTROLA PRZESTRZEGANIA I KARY ZA ICH NARUSZANIE, CZY WPŁYWY Z TYTUŁU KAR PIENIĘŻNYCH SĄ PRZEZNACZANE NA PROMOWANIE DZIAŁAŃ ZWIĘKSZAJĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ

Dostępność budynków

Ustawa Prawo budowlane stanowi że obiekt budowlany, wraz ze związanymi z nim urządzeniami budowlanymi należy, biorąc pod uwagę przewidywany okres użytkowania, projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych, oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej zapewniając, między innymi, niezbędne warunki do korzystania z obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa

wielorodzinnego przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich. W przypadkach szczególnie uzasadnionych dopuszcza się odstępstwo od przepisów techniczno-budowlanych, ale odstępstwo nie może powodować zagrożenia życia ludzi lub bezpieczeństwa mienia, a w stosunku do obiektów użyteczności publicznej i mieszkaniowego budownictwa wielorodzinnego nie może powodować ograniczenia dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz nie powinno powodować pogorszenia warunków zdrowotno-sanitarnych i użytkowych, a także stanu środowiska.

Właściwy organ przeprowadza, na wezwanie inwestora, obowiązkową kontrolę budowy w celu stwierdzenia prowadzenia jej zgodnie z ustaleniami i warunkami określonymi w pozwoleniu na budowę. Kontrola obejmuje, między innymi, sprawdzenie zgodności obiektu budowlanego z projektem architektoniczno-budowlanym, w zakresie zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby niepełnosprawne, w tym poruszające się na wózkach inwalidzkich - w stosunku do obiektu użyteczności publicznej i budynku mieszkalnego wielorodzinnego.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego stanowi, że projekt architektoniczno-budowlany obiektu budowlanego powinien zawierać zwięzły opis techniczny oraz część rysunkową. Opis techniczny powinien określać w stosunku do obiektu użyteczności publicznej i budynku mieszkalnego wielorodzinnego - sposób zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z tego obiektu przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie przewiduje, że należy:

- zapewnić co najmniej jedno dojście do budynku mieszkalnego wielorodzinnego, zamieszkania zbiorowego i użyteczności publicznej zapewniające osobom niepełnosprawnym dostęp do całego budynku lub tych jego części, z których osoby te mogą korzystać, z zastrzeżeniem, że wymaganie dostępności dla osób niepełnosprawnych nie dotyczy budynków na terenach zamkniętych, a także budynków w zakładach karnych, aresztach śledczych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz budynków w zakładach pracy niebędących zakładami pracy chronionej,
- urządzić miejsca postojowe dla samochodów, z których korzystają osoby niepełnosprawne, wraz ze standardami ich dotyczącymi,
- zapewnić dostępność miejsc gromadzenia odpadów stałych przy budynkach wielorodzinnych (wraz z wymaganiami technicznymi),
- przewidzieć w zespole budynków wielorodzinnych objętych jednym pozwoleniem na budowę place zabaw i miejsca rekreacyjne dostępne dla osób niepełnosprawnych,
- zapewnić, że furtki w ogrodzeniu przy budynkach mieszkalnych wielorodzinnych i budynkach użyteczności publicznej nie będą utrudniać dostępu do nich osobom niepełnosprawnym poruszającym się na wózkach inwalidzkich,
- wyposażyć w dźwigi osobowe średniowysokie i wyższe budynki użyteczności publicznej, mieszkalne wielorodzinne, zamieszkania zbiorowego, z wyłączeniem budynków koszarowych, innych budynków, w których co najmniej jedna kondygnacja nadziemna z pomieszczeniami przeznaczonymi na pobyt więcej niż 50 osób znajduje się powyżej 12 m ponad poziomem terenu, wraz z obowiązkiem zapewnienia dostępności dźwigu dla osób niepełnosprawnych i wymogami technicznymi dotyczącymi dźwigu,
- zapewnić dojazd z poziomu terenu i dostęp na wszystkie kondygnacje użytkowe osobom niepełnosprawnym w budynku mieszkalnym wielorodzinnym, budynku zamieszkania zbiorowego oraz budynku użyteczności publicznej, wyposażanym w dźwigi,

- wykonać w budynku mieszkalnym wielorodzinnym niewyposażonym w dźwigi pochylni lub zainstalować odpowiednie urządzenie techniczne umożliwiające dostęp osobom niepełnosprawnym do mieszkań położonych na pierwszej kondygnacji nadziemnej oraz do kondygnacji podziemnej zawierającej miejsca postojowe dla samochodów osobowych,
- zainstalować w niskim budynku zamieszkania zbiorowego i budynku użyteczności publicznej, niewymagającym wyposażenia w dźwigi, urządzenie techniczne zapewniające osobom niepełnosprawnym dostęp na kondygnacje z pomieszczeniami użytkowymi, z których mogą korzystać (nie dotyczy to budynków koszarowych, zakwaterowania w zakładach karnych, aresztach śledczych oraz zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich),
- zapewnić, że położenie drzwi wejściowych do budynku oraz kształt i wymiary pomieszczeń wejściowych umożliwią będą dogodne warunki ruchu osobom niepełnosprawnym,
- przystosować do ruchu osób niepełnosprawnych pomieszczenia ogólnodostępne ze zróżnicowanym poziomem podłóg w budynku użyteczności publicznej,
- urządzić w budynku użyteczności publicznej i zakładzie pracy, na kondygnacjach dostępnych dla osób niepełnosprawnych, co najmniej jedno z ogólnodostępnych pomieszczeń higienicznosanitarnych przystosowane dla osób niepełnosprawnych (wraz z wymaganiami technicznymi), urządzić w budynku użyteczności publicznej i zakładzie pracy ogólnodostępne ustępy dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- zaopatrzyć skrzydła okien, świetliki oraz nawietrzaki okienne w urządzenia pozwalające na łatwe ich otwieranie i regulowanie wielkości otwarcia z poziomu podłogi lub pomostu przez osoby niepełnosprawne, wraz ze standardami usytuowania okien w pomieszczeniach przewidzianych do korzystania przez osoby niepełnosprawne,
- wyposażyć mieszkania w budynku wielorodzinnym i odrębne mieszkania w budynku zamieszkania zbiorowego w sygnalizację alarmowo-przyzywową,
- umieścić w pomieszczeniu przeznaczonym na zbiorowy pobyt dzieci oraz osób niepełnosprawnych na grzejnikach centralnego ogrzewania osłony chroniące przed bezpośrednim kontaktem z elementem grzejnym,
- urządzić kabiny natryskowe zamknięte, z urządzeniami przystosowanymi do korzystania przez osoby niepełnosprawne wyposażone w urządzenia wspomagające, umożliwiające korzystanie z kabiny przez osoby niepełnosprawne.

Rozporządzenie przewiduje, że w wejściach do budynku i ogólnodostępnych pomieszczeń użytkowych mogą być zastosowane drzwi obrotowe lub wahadłowe, pod warunkiem usytuowania przy nich drzwi rozwieranych lub rozsuwanych, przystosowanych do ruchu osób niepełnosprawnych.

Rozporządzenie ustanawia standardy jeżeli chodzi o konstrukcję:

- schodów, w tym odrębne dla budynków opieki zdrowotnej i budynków zamieszkania zbiorowego przeznaczonych dla osób starszych oraz niepełnosprawnych
- pochylni przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych

Obowiązki w zakresie przystosowania dla osób niepełnosprawnych nie dotyczą budynków mieszkalnych w zabudowie jednorodzinnej i zagrodowej oraz budynków rekreacji indywidualnej, budynków koszarowych, a także budynków w zakładach karnych i aresztach śledczych oraz w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

Spełnianie standardów budowlanych podlega kontroli przez inspektoraty nadzoru budowlanego, zgłoszenia nieprawidłowości może dokonać każda osoba. Karą za niespełnienie wymogów w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych jest niedopuszczenie przez inspekcję budowlaną budynku do użytkowania.

Zgodnie z zarządzeniem numer 33 Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie zasad i trybu pozyskiwania nieruchomości przewiduje, że siedziby polskich placówek zagranicznych oraz rezydencje kierowników przedstawicielstw dyplomatycznych powinny spełniać wysokie standardy techniczne i funkcjonalne, w tym powinny spełniać potrzeby osób niepełnosprawnych – użytkowników tych obiektów. W ramach inwestycji remontowo-budowlanych prowadzone są adaptacje budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych. Zakres adaptacji uwarunkowany jest przepisami miejscowego prawa budowlanego, możliwościami samych budynków, jak też zgodą właścicieli nieruchomości.

Nowobudowane jednostki penitencjarne spełniają warunki dostępności dla osób niepełnosprawnych, określone w ustawie Prawo budowlane, z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Zgodnie z tymi przepisami przy budowie pawilonów mieszkalnych dla osadzonych każdorazowo uwzględnia się miejsca zakwaterowania dla osób niepełnosprawnych. Obecnie w jednostkach penitencjarnych jest 216 miejsc przystosowanych do pobytu osób niepełnosprawnych. Bariery architektoniczne w istniejących obiektach likwidowane są stopniowo, w miarę możliwości. Wykonuje się podjazdy, pochylnie, poszerza otwory drzwiowe, likwiduje progi, przystosowuje się cele mieszkalne. Ponadto dostosowuje się do potrzeb osadzonych niepełnosprawnych węzły sanitarne.

Dostępność dróg

Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogowe obiekty inżynierskie i ich usytuowanie ustanawia wymagania techniczne dotyczące dojazdów do kładek dla pieszych nad drogami, liniami tramwajowymi lub kolejowymi, tuneli przeznaczonych do ruchu pieszych, obiektów mostowych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, wraz z wymaganiami technicznymi dotyczącymi pochylni. W szczególności, pochylnie powinny mieć wydzielony pas ruchu dla osób niepełnosprawnych, wyposażony w obustronną balustradę i ograniczniki zabezpieczające płaszczyzny ruchu.

Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać skrzyżowania linii kolejowych z drogami publicznymi i ich usytuowanie stanowi, że skrzyżowania linii kolejowych z drogami publicznymi powinny umożliwiać dogodne warunki dla ruchu pieszych, w tym również dla osób niepełnosprawnych, zaś przejścia dla pieszych oraz dla osób niepełnosprawnych na skrzyżowaniach linii kolejowych z drogami publicznymi powinny spełniać wymagania techniczne określone dla tego typu obiektów.

Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle kolejowe i ich usytuowanie przewiduje, że przy projektowaniu peronów i przystanków osobowych powinno się ustalić możliwość obsługi osób niepełnosprawnych. Na dojazdach do przejść nie wolno wykonywać schodów, a w przypadku różnicy poziomów powinno się wykonywać pochylnie, wraz ze standardami technicznymi ich dotyczącymi, ułatwiającymi poruszanie się osób niepełnosprawnych. Przejścia podziemne i przejścia nad torami powinny być wyposażone w urządzenia dźwigowe w celu umożliwienia korzystania z nich przez osoby niepełnosprawne oraz osoby na wózkach. Brak jest sankcji za naruszenie standardów ustanowionych w rozporządzeniach.

Polskie normy związane z dostępnością transportową obejmują „Pomoce techniczne dla osób niewidomych i słabowidzących. Sygnalizacja dźwiękowa na przejściach dla pieszych z sygnalizacją świetlną. PN-Z-80100:2004” oraz „Dostępność obiektów i urządzeń dla osób niepełnosprawnych. Znaki informacji publicznej PZ-Z-80101:2007”

Dostępność środków transportu

Zgodnie z ustawą Prawo o ruchu drogowym producent lub importer nowego pojazdu samochodowego jest obowiązany uzyskać dla każdego nowego typu tego pojazdu świadectwo homologacji wydane przez ministra właściwego do spraw transportu. W procedurze homologacji ocenie podlega spełnienie przez pojazd wymagań określonych w dyrektywach UE oraz regulaminach EKG ONZ. Wymagania homologacyjne dla pojazdów przystosowanych do przewozu osób, w tym osób niepełnosprawnych określa:

- Regulamin EKG ONZ Nr 107 - Jednolite przepisy dotyczące homologacji pojazdów kategorii M2 i M3 w odniesieniu do ich budowy ogólnej, oraz
- dyrektywa 2001/85/WE Parlamentu Europejskiego i Rady odnosząca się do przepisów szczególnych dotyczących pojazdów wykorzystywanych do przewozu pasażerów i mających więcej niż osiem siedzeń poza siedzeniem kierowcy oraz zmieniająca dyrektywy 70/156/EWG i 97/27/WE.

Dokumenty te:

- określają zakres dostosowania pojazdów do potrzeb osób niepełnosprawnych, wskazują w szczególności na regulacje dotyczące: stopni wejściowych/wyjściowych, pochylenia podłogi, siedzeń, urządzeń do otwierania i zamykania drzwi, wyposażenia pomagającego przy wysiadaniu i wsiadaniu, urządzeń komunikacyjnych, oświetlenia, symboli graficznych oraz umieszczenia wózków inwalidzkich;
- odnoszą się do przepisów szczególnych dotyczących pojazdów wykorzystywanych do przewozu pasażerów i mających więcej niż osiem siedzeń poza siedzeniem kierowcy (pojazdy silnikowe kategorii M2 lub M3);
- nie definiują jednoznacznie grup niepełnosprawnych, w przepisach tych określa się osoby niepełnosprawne jako osoby z upośledzeniem czuciowym i umysłowym oraz użytkowników wózków inwalidzkich, ponadto jest mowa również o osobach z upośledzeniem narządu ruchu.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie homologacji typu pojazdów samochodowych i przyczep nakłada wymagania dotyczące zapewnienia dostępności autobusów dla osób o ograniczonej zdolności poruszania się oraz poruszających się na wózkach inwalidzkich.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych tramwajów i trolejbusów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia przewiduje, że co najmniej jedno wejście w tramwaju powinno być przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych i posiadać odpowiednie oznakowanie. W stosunku do trolejbusów zastosowanie mają wymagania obowiązujące autobusy.

Do ukończenia zmierzają prace nad nowym rozporządzeniem regulującym warunki techniczne tramwajów i trolejbusów. Projekt przewiduje, iż co najmniej jedno wejście w tramwaju powinno być przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych i posiadać odpowiednie oznakowanie. Wejście takie powinno posiadać, umieszczone wewnątrz i na zewnątrz tramwaju, odrębne przyciski, których użycie ma sygnalizować motorniczemu zamiar wsiadania lub wysiadania osoby niepełnosprawnej oraz powodować, że zamknięcie drzwi będzie możliwe tylko przez motorniczego.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia stanowi odnośnie do autobusów szkolnych, że powinien on być tak zbudowany, aby istniała oznakowana przestrzeń przeznaczona dla pasażera niepełnosprawnego na wózku inwalidzkim, taka, która:

- umożliwi przewóz co najmniej jednej osoby na wózku inwalidzkim tyłem do kierunku jazdy,
- jest wyposażona w pas bezpieczeństwa ze zwijaczem i blokadą, umożliwiającą zapięcie pasażera wraz z wózkiem, a dostęp do niej jest zapewniony przez urządzenie do załadunku i wyładunku będące na wyposażeniu autobusu.

Decyzja Komisji Wspólnot Europejskich dotycząca technicznej specyfikacji interoperacyjności w zakresie aspektu „Osoby o ograniczonej możliwości poruszania się” transeuropejskiego systemu kolei konwencjonalnych i transeuropejskiego systemu kolei dużych prędkości (TSI) realizowana jest przez przewoźników kolejowych przy zakupach nowego i modernizacji taboru istniejącego. Zgodnie z normami krajowymi i międzynarodowymi w taborze kolejowym budowane są:

- podnośniki dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach,
- toalety przystosowane dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach,
- drzwi wejściowe do wagonów i do przedziałów przystosowane dla osób niepełnosprawnych poruszających się na wózkach,
- korytarze umożliwiające poruszanie się osobom niepełnosprawnym poruszającym się na wózkach,
- miejsca do siedzenia w przedziałach lub pojazdach bezprzedziałowych, na których mogą podróżować osoby, które przesiadły się z wózków lub mogą w takim miejscu unieruchomić wózek,
- zaczepy unieruchamiające wózki inwalidzkie w stanie złożonym,
- pojazdy kolejowe niskopodłogowe.

Minister Infrastruktury zawarł z przewoźnikami kolejowymi umowy o świadczenie usług publicznych w przewozach międzywojewódzkich i międzynarodowych, w których określono wymogi dotyczące obsługi podróżnych niepełnosprawnych, w tym dostępność taboru przystosowanego do przewozu osób na wózkach inwalidzkich.

Celem ułatwienia działań związanych z zakupem taboru kolejowego i modernizacji istniejącego Obwieszczenie Prezesa Urzędu Transportu Kolejowego w sprawie ustalenia listy właściwych krajowych specyfikacji technicznych i dokumentów normalizacyjnych, których zastosowanie umożliwi spełnienie zasadniczych wymagań dotyczących interoperacyjności kolei zawiera, między innymi, wymagania dotyczące wyposażenia pojazdów kolejowych w urządzenia umożliwiające podróż osobom niepełnosprawnym.

Mając na uwadze niewystarczające środki finansowe na funkcjonowanie transportu kolejowego, nie należy oczekiwać, że wymierne efekty w zakresie dostępności tego środka transportu dla osób niepełnosprawnych zostaną osiągnięte w krótkim czasie.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie rejestracji i oznaczania pojazdów wprowadza wymagania dotyczące oznaczania pojazdów przeznaczonych konstrukcyjnie do przewozu osób niepełnosprawnych. Oznaczenia te powinny odpowiadać wymaganiom normy PN-92/N-01255 "Barwy bezpieczeństwa i znaki bezpieczeństwa". Obowiązek takiego oznaczania pojazdów wynika z ustawy Prawo o ruchu drogowym (oznaczenie pojazdu z przodu i z tyłu kwadratowymi tablicami barwy niebieskiej z międzynarodowym symbolem wózka inwalidzkiego).

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie regulaminów przewoźników lotniczych stanowi, że w regulaminach zamieszcza się postanowienia dotyczące ułatwień w podróżowaniu osób wymagających specjalnej opieki, w szczególności osób niepełnosprawnych.

Sytuację osób podróżujących samolotem regulują też przepisy rozporządzenia 1107/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie praw osób niepełnosprawnych oraz osób o ograniczonej sprawności ruchowej podróżujących drogą lotniczą. Rozporządzenie to zawiera definicje osoby niepełnosprawnej i osoby o ograniczonej sprawności ruchowej oraz ustanawia zasady ochrony i udzielania pomocy osobom niepełnosprawnym oraz osobom o ograniczonej sprawności ruchowej, podróżującym drogą lotniczą. W świetle przepisów rozporządzenia „osoba niepełnosprawna” lub „osoba o ograniczonej sprawności ruchowej” oznacza każdą osobę, której możliwość poruszania się jest ograniczona podczas korzystania z transportu na skutek jakiegokolwiek niesprawności fizycznej (zmysłowej lub ruchowej, trwałej lub przejściowej), upośledzenia lub niesprawności umysłowej, lub każdej innej przyczyny niepełnosprawności, lub wieku, i której sytuacja wymaga specjalnej uwagi oraz dostosowania usług dostępnych dla wszystkich pasażerów do szczególnych potrzeb takiej osoby.

Kontrola realizacji przepisów przez przewoźników leży w kompetencji Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego. ULC opublikował na swoich stronach internetowych „Przewodnik dla pasażerów niepełnosprawnych”. Najważniejsze ułatwienia dla tej grupy pasażerów, to:

- Porty lotnicze muszą wyznaczyć punkty, w których osoby niepełnosprawne mogą zwrócić się o pomoc. Punkty te można znaleźć przy wejściach do terminali, na parkingach, w pobliżu przystanków autobusowych lub stacji kolejowych zapewniających dojazd na lotnisko.
- Wejścia dla pieszych powinny być odpowiednio oznaczone i w pełni dostępne dla wszystkich użytkowników.
- Jeśli osoba niepełnosprawna dokonuje odprawy biletowo-bagażowej elektronicznie z wyprzedzeniem (na przykład korzystając z internetu), powinna mieć możliwość potwierdzenia zgłoszenia pomocy oraz wyboru najbardziej dogodnego miejsca. Jeśli osoba niepełnosprawna korzysta ze stanowisk samodzielnej odprawy biletowo-bagażowej w porcie lotniczym, personel portu powinien zapewnić odpowiednią pomoc.
- Przewoźnicy lotniczy oprócz przewozu sprzętu medycznego, mają również obowiązek transportowania nie więcej niż dwóch urządzeń do poruszania się na jedną osobę niepełnosprawna lub osobę o ograniczonej sprawności ruchowej, w tym elektrycznych wózków inwalidzkich, pod warunkiem powiadomienia z 48 godzinnym wyprzedzeniem z zastrzeżeniem możliwych ograniczeń miejsca na pokładzie samolotu.
- Kontrola bezpieczeństwa jest przeprowadzana w sposób uwzględniający stopień i rodzaj niepełnosprawności.
- Zarządzający portem lotniczym jest odpowiedzialny za udzielenie pomocy pasażerom niepełnosprawnym oraz osobom o ograniczonej sprawności poruszania się w dotarciu na pokład statku powietrznego. Pomoc ta jest bezpłatna i obejmuje np. dokonania odprawy biletowo-bagażowej oraz przejście przez kontrolę bezpieczeństwa.
- W poczekalniach przedodlotowych powinny być miejsca siedzące zarezerwowane specjalnie dla osób z ograniczoną sprawnością poruszania się. Powinny być one wyraźnie oznakowane i często powinny znajdować się w pobliżu punktu informacyjnego, tablic informacyjnych i odpowiednio przystosowanych toalet.
- Każdy port lotniczy zapewnia informację o lotach. Tablice lub ekrany informacyjne powinny być zaprojektowane oraz umieszczone w taki sposób, aby osoby słabowidzące oraz poruszające się na wózkach inwalidzkich mogły z nich swobodnie korzystać.

- Personel portu lotniczego lub przewoźnika jest zobowiązany do zapewnienia pomocy w zakresie przemieszczania się do toalet przed, w trakcie lub po odbyciu lotu (pomoc ta nie obejmuje osobistej asysty w toalecie).
- Personel udzielający pomocy osobom niepełnosprawnym i osobom o ograniczonej sprawności ruchowej zatrudniony w portach lotniczych oraz u przewoźników musi być przeszkolony oraz posiadać wiedzę w zakresie udzielania pomocy osobom o różnych rodzajach niepełnosprawności lub upośledzenia ruchowego.
- Przewoźnik lotniczy jest zobowiązany do podjęcia wszelkich należytych starań w celu rozdysponowania miejsc siedzących tak, aby sprostać potrzebom osób niepełnosprawnych lub o ograniczonej sprawności ruchowej zgodnie z prośbą i z zastrzeżeniem zachowania wymogów bezpieczeństwa oraz dostępności. W przypadku, gdy osobie niepełnosprawnej pomaga osoba towarzysząca, przewoźnik lotniczy zobowiązany jest do podjęcia wszelkich starań, by zapewnić takiej osobie miejsce obok osoby niepełnosprawnej.
- Przewoźnicy lotniczy zobowiązani są również do przekazywania istotnych informacji o locie wszystkim pasażerom. Jeżeli osoba niepełnosprawna potrzebuje osobistego przekazania informacji w odpowiedniej dla takiej osoby formie, musi pamiętać o przekazaniu takiej informacji załozce.
- Jeśli przydzielane jest osobie niepełnosprawnej miejsce przed lotem, przewoźnik lotniczy powinien zapewnić możliwość zarezerwowania najbardziej dogodnego miejsca. Jeżeli miejsca są przydzielane w momencie odprawy biletowo-bagażowej, personel powinien zaproponować osobie niepełnosprawnej najdogodniejsze miejsce, które pozwoli na swobodne przemieszczanie się, będzie posiadało ruchomy podłokietnik lub większą przestrzeń na nogi.
- Przewóz psów przewodników jest dozwolony w kabinie samolotu bez dodatkowych opłat.
- Personel portu lotniczego jest zobowiązany do udzielenia osobie niepełnosprawnej pomocy w przemieszczeniu się z samolotu do hali bagażowej i odbiorze bagażu wraz z dopełnieniem procedur związanych z przylotem (np. imigracyjnej, celnej) oraz pomocy w uzyskaniu lotów połączeniowych, jeżeli podróż osoby niepełnosprawnej tego wymaga.
- Port lotniczy zobowiązany jest również do pomocy w dostaniu się do wyznaczonych punktów, gdzie osoby niepełnosprawne będą mogły skorzystać z innych środków transportu, np. taksówek lub autobusów.

W rozporządzeniu Ministra Transportu w sprawie rejestru i oznakowania pojazdów kolejowych określono wymagania, jakie muszą spełniać tablice i wyświetlacze o trasie jazdy pociągów. Wymagania odnośnie do użycia kolorów na tablicach i wyświetlaczach informacyjnych określono mając na względzie dysfunkcje wzroku.

Polska wykonuje postanowienia rozporządzenia (WE) 1371/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym (rozdział V dotyczy osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej sprawności ruchowej), zgodnie z ustawą o transporcie kolejowym.

Informacja i komunikacja

Ustawa Prawo pocztowe przewiduje, że operator świadczący powszechne usługi pocztowe zapewnia osobom niepełnosprawnym dostęp do świadczonych powszechnych usług pocztowych przez:

- organizację pracy placówek operatora umożliwiającą osobom poruszającym się za pomocą wózka inwalidzkiego korzystanie z usług świadczonych przez te placówki,

- tworzenie w placówkach operatora odpowiednio oznakowanych stanowisk obsługi osób niepełnosprawnych,
- umieszczanie nadawczych skrzynek pocztowych w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich osobie niepełnosprawnej, poruszającej się za pomocą wózka inwalidzkiego, w szczególności nadawczych skrzynek pocztowych instalowanych w placówce operatora lub na nieruchomości użytkowanej przez tę placówkę,
- doręczanie osobom z uszkodzeniem narządu ruchu powodującym konieczność korzystania z wózka inwalidzkiego oraz niewidomym lub ociemniałym, na ich wniosek i bez pobierania dodatkowych opłat, przesyłek listowych, przesyłek rejestrowanych, w tym przesyłek z zadeklarowaną wartością oraz kwot pieniężnych określonych w przekazach pocztowych, z pominięciem oddawczej skrzynki pocztowej oraz bez konieczności odbierania przesyłki w placówce operatora,
- przyjmowanie od osoby niepełnosprawnej w miejscu jej zamieszkania prawidłowo opłaconej przesyłki niebędącej przesyłką rejestrowaną.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia usługi powszechnej oraz wymagań dotyczących świadczenia usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu dla jednostek uprawnionych ustala szczegółowe wymagania dotyczące udogodnień dla osób niepełnosprawnych:

- w placówce obsługującej użytkowników przedsiębiorcy wyznaczonego do świadczenia usługi wydziela się stanowisko przystosowane do obsługi również osób niepełnosprawnych, oznaczone znakiem, którego wzór określa załącznik do rozporządzenia, wyposażone w urządzenie przekazu tekstu (komputer), umożliwiające kontakt z osobą niesłyszącą lub niemówiącą, oznaczone znakiem, którego wzór określa załącznik do rozporządzenia,
- placówki obsługujące użytkowników przedsiębiorcy wyznaczonego do świadczenia usługi, powinny być dostępne dla osób niepełnosprawnych ruchowo,
- w placówkach obsługujących użytkowników przedsiębiorcy wyznaczonego do świadczenia usługi oraz na stronie internetowej przedsiębiorcy wyznaczonego udostępnia się informacje o miejscach zainstalowania aparatów publicznych tego przedsiębiorcy przystosowanych do używania przez osoby niepełnosprawne; informacje te powinny być aktualizowane nie rzadziej niż raz na kwartał,
- na żądanie osoby niewidomej oraz słabowidzącej informacje o danych zawartych na fakturze wraz z podstawowym wykazem wykonanych usług telekomunikacyjnych powinny być sporządzane w alfabecie Braille'a lub przy użyciu dużej czcionki albo powinny być one wysyłane pocztą elektroniczną w formacie tekstowym; żądanie powinno być potwierdzone okazaniem przez osobę niepełnosprawną dokumentu potwierdzającego niepełnosprawność,
- w placówce obsługującej użytkowników przedsiębiorcy wyznaczonego do świadczenia usługi na żądanie osoby niewidomej oraz słabowidzącej powinien być udostępniany cennik i regulamin świadczenia usługi powszechnej sporządzone przy użyciu dużej czcionki albo w formie elektronicznej w formacie tekstowym,
- na żądanie osoby niewidomej lub słabowidzącej szczegółowy wykaz wykonanych usług telekomunikacyjnych powinien być sporządzany przy użyciu dużej czcionki albo powinien być przekazywany pocztą elektroniczną w formacie tekstowym.

Przedsiębiorca wyznaczony:

- oferuje osobie niepełnosprawnej, przy zawieraniu umowy o świadczenie usługi powszechnej oraz na każde żądanie tej osoby, urządzenie końcowe niezbędne do zapewnienia jej dostępu do usługi powszechnej oraz przystosowane, w zakresie określonym w załączniku do rozporządzenia, do używania przez osoby niepełnosprawne,

- zakłada aparaty publiczne przystosowane, w zakresie określonym w załączniku do rozporządzenia, do używania przez osoby niepełnosprawne,
- umieszcza aparaty publiczne w sposób i w miejscu umożliwiającym korzystanie z nich osobie niepełnosprawnej, poruszającej się na wózku inwalidzkim lub korzystającej z aparatu słuchowego,
- znakuje aparaty publiczne przystosowane, w zakresie określonym w załączniku do rozporządzenia, do używania przez osoby niepełnosprawne, w sposób umożliwiający korzystanie z nich przez osoby słabowidzące poprzez stosowanie kontrastowych kolorów do najważniejszych elementów funkcjonalnych tych aparatów, umieszczanie napisów prostą czcionką w kolorze wyraźnie różniącym się od koloru tła,
- oznacza aparaty publiczne, znakiem, którego wzór określa załącznik do rozporządzenia,
- znakuje karty telefoniczne w sposób pozwalający na samodzielne posługiwanie się nimi przez osoby niewidome oraz słabowidzące.

Telekomunikacja Polska S.A. zapewnia ofertę specjalną dla niepełnosprawnych. Oferta ta zróżnicowana jest w zależności od stopnia i rodzaju niepełnosprawności. Osoby niewidome mają możliwość otrzymywania rachunków pisanych językiem Braille'a. Osoby niedowidzące mogą skorzystać z faktur powiększonych w formacie A3 lub przesłanych mailem, które po odebraniu można powiększyć na komputerze. Osoby niedowidzące mają możliwość skorzystania z telefonów z dużymi przyciskami i podświetlanymi ekranami, urządzeń z przyciskami obrazkowymi oraz innymi efektami wizualnymi, a także słownymi zapowiedziami dzwoniącego numeru. Udogodnieniem dla osób z upośledzeniem narządu słuchu, jest możliwość korzystania z takich urządzeń jak m.in. wzmacniacze dzwonek telefonów, regulatory głośności słuchawki, telefonów kompatybilnych z aparatami słuchowymi.

W celu sprawniejszego spełnienia wymogu świadczenia udogodnień dla niepełnosprawnych, Telekomunikacja Polska S.A. współpracując z Polskim Związkiem Niewidomych, podjęła modernizację budek telefonicznych. Osoby niewidome z laską oraz osoby na wózkach inwalidzkich są w stanie łatwo zlokalizować pół-kabiny telefoniczne, wyposażone w widoczne, pomarańczowe oznakowania na krawędziach szklanych wiat i tyłach oraz specjalne podłogi. Telekomunikacja Polska S.A. na swej stronie internetowej udostępnia wyszukiwarke publicznych automatów telefonicznych Telekomunikacji Polskiej S.A. przystosowanych dla niepełnosprawnych.

Kolejnym udogodnieniem jest zapewnienie ulg dla osób niepełnosprawnych w ramach planów taryfowych. Na podstawie wyników badań konsumenckich przeprowadzonych w latach 2007- przez Centrum Badań Marketingowych INDICATOR i w 2009 przez Pentor Research International wnioskuje się, iż osoby niepełnosprawne dostrzegły zwiększenie liczby planów taryfowych, w których mają przyznawane ulgi finansowe.

Kontrolę wykonywania przez operatora świadczącego powszechne usługi pocztowe obowiązków w zakresie zapewniania dostępu osób niepełnosprawnych przeprowadzane są co roku przez Urząd Komunikacji Elektronicznej.

Odsetek skontrolowanych placówek pocztowych z udogodnieniami
dla osób niepełnosprawnych
(w kolejnych latach kontrolowane są różne placówki)

	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś
Możliwość samodzielnego wjazdu	25	14	51	32	38	18	57	37	52	34	61	38
Oznakowane okienka	33	24	73	55	78	76	82	74	87	80	85	79
Usytuowanie okienka	42	38	85	76	82	77	95	86	88	79	92	91
Dostęp do skrzynki	45	38	80	75	84	77	89	76	86	80	85	84
Ogłaszanie informacji	42	38	87	77	87	78	99	96	100	98	94	96
Prowadzenie ewidencji*	22	20	42	34	68	71	64	56	44	57	50	53
Przyjmowanie przesyłek*	27	28	45	39	74	74	70	69	49	59	54	55

*urzędy pocztowe ze służbą doręczeń

Po przeprowadzonej w 2009 roku kontroli stwierdzono, że:

- większość skontrolowanych placówek pocztowych nie spełnia wymogów ustawowych,
- najczęściej spełnianym wymogiem jest informowanie osób niepełnosprawnych o przysługujących im uprawnieniach w zakresie świadczenia usług pocztowych,
- w najmniejszym stopniu realizowany jest wymóg zapewnienia możliwości samodzielnego wjazdu do placówki przez osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich,
- brak możliwości samodzielnego wjazdu uniemożliwia korzystanie z innych dostosowań – zrealizowanych wewnątrz placówki.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych przewiduje, że osoba niepełnosprawna wraz z psem asystującym ma prawo wstępu do obiektów użyteczności publicznej, w szczególności: budynków i ich otoczenia przeznaczonych na potrzeby administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości, kultury, oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki, opieki zdrowotnej, opieki społecznej i socjalnej, obsługi bankowej, handlu, gastronomii, usług, turystyki, sportu, obsługi pasażerów w transporcie kolejowym, drogowym, lotniczym, morskim lub wodnym śródlądowym, świadczenia usług pocztowych lub telekomunikacyjnych oraz innych ogólnodostępnych budynków przeznaczonych do wykonywania podobnych funkcji, w tym także budynków biurowych i socjalnych. Uprawnienie to przysługuje również w środkach transportu kolejowego, drogowego, lotniczego i wodnego oraz w innych środkach komunikacji publicznej.

3. PRZEPISY DOTYCZĄCE ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH I INNE ŚRODKI USTANAWIAJĄCE OBOWIĄZKOWE WYMOGI W ZAKRESIE DOSTĘPNOŚCI

Ustawa Prawo zamówień publicznych nie nakłada obowiązków w zakresie określania wymagań funkcjonalnych, w szczególności wskazania, że przedmiot zamówienia ma być dostępny dla osób niepełnosprawnych. Prawo zamówień publicznych pozostawia zamawiającemu swobodę decyzji, jakie wymagania powinien spełniać przedmiot zamówienia. Wymagania dotyczące dostępności dla osób niepełnosprawnych wynikają jednak z innych przepisów (na przykład prawo budowlane, przepisy dotyczące transportu, telekomunikacji). Na przykład rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie organizowania regionalnych kolejowych przewozów pasażerskich przewiduje, że przy udzielaniu zamówienia publicznego na wykonywanie przewozów, oferty przewoźników powinny być oceniane z uwzględnieniem kryteriów określonych w specyfikacji istotnych warunków zamówienia, w szczególności z uwzględnieniem oferowanej wygody podróżowania, mając na uwadze liczbę miejsc siedzących w pojazdach kolejowych i ich przystosowanie do przewozu

osób z ograniczoną możliwością poruszania się, w szczególności osób niepełnosprawnych, kobiet w ciąży i osób z małymi dziećmi. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie trybu, sposobu i warunków finansowania lub współfinansowania zakupu i modernizacji pojazdów kolejowych przeznaczonych do wykonywania przewozów pasażerskich przewiduje, że wsparcia finansowego udziela się na modernizację pojazdów, jeżeli przewidywany okres użytkowania, po przeprowadzonej modernizacji, będzie dłuższy niż pięć lat i jeżeli prowadzi ona do uwzględnienia potrzeb osób niepełnosprawnych w zakresie korzystania z pojazdów.

4. IDENTYFIKACJA I ELIMINACJA PRZESZKÓD I BARIER ZMNIEJSZAJĄCYCH DOSTĘPNOŚĆ, W SEKTORZE PUBLICZNYM I PRYWATNYM

Poza rozwiązaniami przedstawionymi jako odpowiedź na pytania 1-3, nie ma ram nakazujących systematycznie badanie dostępności środowiska fizycznego, urządzeń i usług dla osób niepełnosprawnych – przez podmioty w sektorze publicznym i prywatnym, jak też prowadzenie kampanii na rzecz zwiększenia dostępności.

W roku 2007 przetłumaczono na język polski Zalecenie nr (2006)5 „Plan działań Rady Europy dla promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie w latach 2006-2015”. Została ona przedstawiona Krajowej Radzie Konsultacyjnej przy Pełnomocniku Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych. Zgodnie z wezwaniem zawartym w zaleceniu Plan został rozesłany, wraz z rekomendacją Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, do organów administracji rządowej i samorządowej, instytucji badawczych i mediów publicznych. Dzięki współpracy z KRRiTV dotarł do nadawców niepublicznych. Zalecenie zostało udostępnione w wersji elektronicznej na stronach internetowych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

W listopadzie 2008 roku Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych wraz z Biurem Informacji Rady Europy w Warszawie oraz Akademią Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie zorganizowało ogólnopolską konferencję zatytułowaną „Jakość życia osób niepełnosprawnych w świetle standardów Rady Europy”. Uroczyste zainaugurowano proces wdrażania w Polsce „Planu działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie 2006-2015”. Omówiono różne aspekty działań, które powinny być uwzględnione w celu polepszenia sytuacji osób niepełnosprawnych. W konferencji wzięli udział przedstawiciele organizacji pozarządowych, organizacji pracodawców, przedstawiciele resortów, samorządów, parlamentarzysty.

Pod koniec 2009 roku Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych rozesłał Zalecenie, wraz z osobistą rekomendacją, do wszystkich posłów Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej.

Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych przetłumaczyło opracowanie „Clarification of the universal design concept. Thematic report” (*Raport tematyczny poświęcony projektowaniu uniwersalnemu*). Publikacja ta daje aktualną informację na temat standardów projektowania uniwersalnego i umożliwia włączenie się w międzynarodową dyskusję dotyczącą ujednoczenia tych standardów w obrębie państw europejskich. Raport zawiera także posumowanie skandynawskich doświadczeń zmierzających do zdefiniowania i upowszechnienia znaczenia Uniwersalnego Projektowania.

W drugiej połowie 2010 roku planowana jest II ogólnopolska konferencja poświęcona implementacji Zalecenia nr(2006)5 w Polsce.

Uwagi zawarte w opracowaniu "Polska droga do Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych ONZ", Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego, 2008

Budynki

1/ Zawarte w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie sformułowania:

- dostęp do całego budynku lub tych jego części z których osoby te „mogą korzystać” - (Dział II Rozdz.2 §16 ust.1),
- okna w pomieszczeniach „przewidzianych do korzystania” przez osoby niepełnosprawne - (Dział VII § 299 ust.5).

świadczą o tym, że przewiduje się części budynków i pomieszczenia, z których osoby niepełnosprawne nie mogą korzystać na równi z innymi osobami (myślenie segregacyjne, dyskryminacja w dostępie).

Przepisy są nieprecyzyjne - mogą prowadzić do szkodliwej dowolnej interpretacji:

- konieczność urządzenia potrzebnej liczby miejsc postojowych dla samochodów, z których korzystają osoby niepełnosprawne (Dział II Rozdz.3 § 18 ust.2.) – brak wskazówek jak ustalać tę liczbę,
- zmniejszenie szerokości miejsca postojowego dla samochodów osób niepełnosprawnych do 2,3 m w przypadku zapewnienia korzystania z przylegającego dojścia lub ciągu pieszo-jezdnego(Dział II Rozdz.3 §21ust.1) - nie powiedziano jaka musi być szerokość tego dojścia/ciągu dla swobodnego poruszania się kierowcy czy pasażera na wózku inwalidzkim,
- furtki w ogrodzeniu przy budynkach mieszkalnych wielorodzinnych i budynkach użyteczności publicznej nie mogą utrudniać dostępu do nich osobom niepełnosprawnym poruszającym się na wózkach inwalidzkich. (Dział II Rozdz.9 §42 ust.2.) – brak wzmianki o budynkach zamieszkania zbiorowego.

Z przepisów nie wynika obowiązek zapewnienia osobom niepełnosprawnym bezpiecznego korzystania i dostępu do różnych urządzeń związanych z budynkami i otaczającą przestrzenią:

- każdy budynek powinien mieć miejsca przystosowane do czasowego gromadzenia śmieci, usytuowane w samym budynku lub w jego otoczeniu (Dział III Rozdz.1 §48 ust.1),
- wejścia z zewnątrz do budynku i pomieszczeń należy chronić przez zastosowanie przedsionka, kurtyny powietrznej lub innych rozwiązań nie utrudniających ruchu (Dział III § 63),
- zawór odcinający dopływ gazu do urządzenia należy umieszczać w miejscu łatwo dostępnym (Dział IV Rozdz.7 §173 ust.2),
- wymiary i wyposażenie kabiny dźwigu (Dział IV Rozdz9 §193 ust. 2a) – pominięto drzwi, których szerokość i sposób otwierania są istotne z punktu widzenia osób niepełnosprawnych,
- tablice informacyjne, reklamy i podobne urządzenia oraz dekoracje powinny być tak usytuowane, wykonane i zamocowane, aby nie stanowiły zagrożenia bezpieczeństwa dla użytkowników budynku i osób trzecich (Dział VII § 293 ust.1),
- wystawy sklepowe, gabloty reklamowe, a także obudowy urządzeń technicznych nie mogą być wysunięte poza płaszczyznę ściany zewnętrznej budynku o więcej niż 0,5 m, przy zachowaniu użytkowej szerokości chodnika nie mniejszej niż 2 m oraz zapewnieniu bezpieczeństwa ruchu dla osób z dysfunkcją narządu wzroku (Dział VII § 293 ust.3). Inne regulacje wskazują 0,10m. Nie wskazano, na czym to

- zapewnienie ma polegać.
- Brak parametrów nachylenia podłużnego i poprzecznego dojeżdż (chodników), a także wskazania wysokości ogólnodostępnych przejść i prześwitów dla pieszych.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Przepisy § 16 ust. 1 i § 299 ust. 5 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 r. nie dyskryminują osób niepełnosprawnych, a jedynie podkreślają konieczność zapewnienia dostępu dla tych osób.

Liczba miejsc postojowych dla samochodów, z których korzystają osoby niepełnosprawne wynika z zapisów decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu lub z ustaleń planu miejscowego.

Szerokość dojeżdża i ciągu pieszo-jezdnego wynika z przepisów rozdziału 2 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 r. lub z przepisów dotyczących dróg, a zatem faktyczna szerokość, z której może korzystać osoba niepełnosprawna jest równa lub większa 3,6 m.

Przepisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 r. gwarantują osobom niepełnosprawnym możliwość korzystania i dostępu do różnych urządzeń związanych z budynkami oraz otaczającą przestrzeń.

2/ Zgodnie z Konstytucją i polskim prawem karnym osoby niepełnosprawne traktowane są na równi z innymi. Nie można całkowicie wykluczyć potrzeby zapewnienia dostępności zakładów karnych. Dlatego dyskusyjne są zapisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie:

- § 16 ust.2 (Dz. II Rozdz.2) - doprowadzenie dojeżdż zapewniających osobom niepełnosprawnym dostęp do budynków - nie dotyczy wejść do zakładów karnych, aresztów śledczych, zakładów poprawczych,
- §55 ust.2 (Dz. III Rozdz.1) - w budynkach bez dźwigów, obowiązek zainstalowania urządzenia technicznego umożliwiającego osobom niepełnosprawnym dostęp do pomieszczeń - nie dotyczy zakładów karnych, aresztów śledczych oraz zakładów poprawczych,
- §61 ust.2 (Dz. III Rozdz.3) - przystosowanie wejść dla osób niepełnosprawnych - nie dotyczy zakładów karnych, aresztów śledczych i zakładów poprawczych.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Brak jest przepisów dotyczących zapewnienia dostępności dla osób niepełnosprawnych do zakładów karnych, aresztów śledczych, zakładów poprawczych, schronisk dla nieletnich i budynków koszarowych.

3/ Zastrzeżenia budzą zapisy rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, które nie uwzględniają wcale lub wystarczająco praw, wymagań i bezpieczeństwa osób niepełnosprawnych z różnych przyczyn lub są zbyt ogólnikowe:

- doprowadzenie dojeżdż zapewniających osobom niepełnosprawnym dostęp do budynków - nie dotyczy wejść do budynków w zakładach pracy nie będących zakładami pracy chronionej (Dz.II Rozdz.2, §16 ust.2). Założenie, że osoby niepełnosprawne pracują tylko w zakładach pracy chronionej i że to tylko one powinny być dostępne jest całkowicie błędne i dyskryminujące a także nie jest zgodne z uchwaloną przez Sejm RP Kartą praw (§1 punkt 6) i sprzeczne z Konwencją (Art.27 ust.1),
- zainstalowanie w budynku schodów lub pochylni ruchomych nie zwalnia z obowiązku zastosowania schodów lub pochylni stałych (Dział III Rozdz.4 § 67). Część osób niepełnosprawnych nie może korzystać ani z ruchomych pochylni ani schodów, część ze schodów stałych, część z dźwigów. Zapis nie uwzględnia

różnych wymagań pozostawiając zbyt dużą dowolność. Zdecydowanie powinny być stosowane rozwiązania i takie i inne,

- podano graniczne wysokości schodów stałych od 0,15m do 0,20m w budynkach o różnym przeznaczeniu (Dział III Rozdz.4 § 68). W normach zagranicznych wysokość stopni to 0,14m do 0,17m,
- zabrania się stosowania schodów zabiegowych i wachlarzowych w zakładach opieki zdrowotnej (Dział III Rozdz.4 § 69 ust.7) a schodów z noskami i podcięciami w zakładach opieki zdrowotnej i budynkach zamieszkania zbiorowego dla osób starszych i niepełnosprawnych (Dział III Rozdz.4 § 69 ust.8). Ze względu na bezpieczeństwo osób niepełnosprawnych (ale też innych mieszkańców i użytkowników) zakaz stosowania takich schodów powinien dotyczyć wszystkich budynków poza budynkami mieszkalnymi jednorodzinnymi,
- cały tekst § 71 Dział III Rozdz.4 dotyczący pochylni przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych pomimo, że jest w zasadzie słuszny, może budzić wątpliwości interpretacyjne i projektowe. Szczególnie ważny jest właściwy i precyzyjny zapis ustępu 4 mówiącego o "wyróżnianiu" krawędzi stopni, które ma szczególnie istotne znaczenie z punktu widzenia bezpieczeństwa osób z uszkodzonym narządem wzroku,
- tekst §306 ust.2 (Dz. VII) bardzo ważny ze względu na bezpieczeństwo szczególnie osób z uszkodzonym narządem wzroku, zawiera poważne błędy,
- treść paragrafów 82-89 Rozdziału 6 Dz. III zawiera wiele błędnych danych tak odnośnie minimalnych wymiarów przystosowanych do korzystania przez osoby niepełnosprawne pomieszczeń higieniczno-sanitarnych (łazienek, ustępów, umywalni, kabin ustępowych) w budynkach zamieszkania zbiorowego, użyteczności publicznej, zakładach pracy, zakładach poprawczych, karnych, aresztach i w ustępach publicznych oraz usytuowania tych pomieszczeń i ich wyposażenia,
- w Dziale III Rozdz.7 §92-95 podane zostały szczególne wymagania dotyczące mieszkań w budynkach wielorodzinnych. Pominięto konieczność zapewnienia osobom niepełnosprawnym dogodnego dostępu do urządzeń sanitarnych i wyposażenia łazienek, oraz możliwości korzystania z wydzielonego ustępu. Minimalne wymiary pomieszczeń mieszkalnych (sypialni, kuchni, przedpokoju i korytarzy) nie zapewniają wygody korzystania z nich przez osoby niepełnosprawne.
- § 298 ust.2-5, Dział VII Balustrady przy schodach, pochylniach, portfenetrach, balkonach i loggiach. Podano błędne wymiary, ponadto brak konsekwencji i jednoznaczności zapisów.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Przepis §67 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 r. nie pozwala na dowolność, budynek oprócz schodów stałych musi posiadać urządzenia zapewniające dostępność dla osób niepełnosprawnych tj. dźwigi i dodatkowo może posiadać schody i pochylnie ruchome.

Dostępność dla osób niepełnosprawnych realizowana jest przez instalowanie odpowiednich urządzeń, zaś wysokość stopni zależy od rodzaju obiektu budowlanego i odnosi się do poruszania się osób sprawnych.

Przepisy §82-89 i §92-95 rozporządzenia nie dyskryminują osób niepełnosprawnych i nie ograniczają możliwości korzystania z pomieszczeń w budynkach wielorodzinnych. Przepisy zapewniające dostępność dla osób niepełnosprawnych powstały przy udziale stowarzyszeń działających na rzecz tych osób i realizują ich postulaty.

4/ W rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z 3 lipca 2003 roku w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego określa szczegółowy zakres i

formę tego projektu, który będąc podstawą do wydania decyzji o pozwoleniu na budowę w §11 ust.2, pkt4 zapisano, że opis dotyczący obiektu użyteczności publicznej i budynku mieszkalnego wielorodzinnego powinien określać sposób zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania z nich przez osoby niepełnosprawne. Pominęto budynki zamieszkania zbiorowego.

5/ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 16 sierpnia 1999 roku w sprawie warunków technicznych użytkowania budynków mieszkalnych określa, warunki utrzymania budynku w stanie zapewniającym w czasie jego użytkowania bezpieczeństwo ludzi i mienia, a także ochronę zdrowia i życia a także interesów osób trzecich. Nie wspomina się o osobach niepełnosprawnych - w obecnym stanie świadomości powszechnej nie wydaje się to wystarczające z punktu widzenia zabezpieczenia interesów tych ostatnich.

Brak odpowiednich przepisów prawnych zapewniających szybkie i skuteczne dochodzenie swoich racji szczególnie przez osoby niepełnosprawne.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury w sprawie uwagi 4 i 5

Wymagania, które należy spełnić w stosunku do osób niepełnosprawnych określone są w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 r., nie zaś w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 16 sierpnia 1999 r. w sprawie warunków technicznych użytkowania budynków mieszkalnych. W istniejących budynkach często nie ma możliwości zapewnienia warunków niezbędnych do korzystania przez osoby niepełnosprawne, ze względu na zastosowane rozwiązania techniczne. Budynki mają być utrzymane w stanie takim, w jakim zostały zaprojektowane.

6/ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 10 listopada 2006 roku w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej:

- w rozdziale 3 § 27ust.1- 4 dotyczącym zbiorowych i indywidualnych (przy pokojach) pomieszczeń higieniczno-sanitarnych na oddziałach łóżkowych w przychodniach brak wymogu urządzenia pomieszczeń dostosowanych do możliwości korzystania z nich przez niepełnosprawnych pacjentów,
- zezwala się na stosowanie w zakładzie opieki zdrowotnej drzwi przesuwnych, obrotowych oraz wahadłowych przeziernych, pod warunkiem spełnienia wymagania prawa budowlanego w zakresie przepisów o drogach ewakuacyjnych (Rozdz.4 §42 ust.1). Nie jest to zgodne z zapisami rozporządzenia w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki, o którym mowa na wstępie. Rozporządzenie to, a nie ustawa Prawo budowlane, zawiera regulacje odnośnie warunków stosowania takich drzwi i dróg ewakuacyjnych.

7/ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 3 grudnia 2002 roku w sprawie zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do usług pocztowych o charakterze powszechnym:

- podany w załączniku nr.1 do rozporządzenia, zgodny z normą PN-T-85001:1999, wzór znaku graficznego do oznakowania stanowisk przystosowanych do obsługi osób niepełnosprawnych w placówkach świadczących usługi pocztowe o charakterze powszechnym nie jest zgodny ze znakiem międzynarodowym zatwierdzonym rezolucją Organizacji Narodów Zjednoczonych,
- nie podano warunków, jakie powinno spełniać przystosowane stanowisko i nie wskazano konieczności zapewnienia dostępnych dojazdów i wejść do placówek pocztowych.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Rozporządzenie nie obowiązuje, uwagi bezprzedmiotowe.

8/ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 9 stycznia 2004 roku w sprawie warunków wykonywania powszechnych usług pocztowych. W załączniku 1 wskazano symbol, którym powinny być oznaczone przesyłki dla osób ociemniałych (znak graficzny koloru białego na czarnym tle) - kolorystyka nie jest zgodna z rezolucją ONZ ani przyjętą barwą znaków informacyjnych.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Trudno jest dopatrzeć się korelacji między identyfikacją i eliminacją przeszkód i barier zmniejszających dostępność dla osób niepełnosprawnych, a stwierdzeniem, że w załączniku 1 wskazano symbol, jakim powinny być oznaczone przesyłki dla ociemniałych, którego kolorystyka nie jest właściwa. Symbol ten nie jest znakiem informacyjnym, stanowi zaś element nalepki umieszczanej na przesyłkach dla osób ociemniałych, które zwolnione są z opłat. Celem używania takich nalepek jest identyfikacja przesyłek przez służby pocztowe. Symbol jest zgodny z przepisami Światowego Związku Pocztowego.

9/ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 24 marca 2005 roku w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących świadczenia usługi powszechnej oraz wymagań dotyczących świadczenia usługi szerokopasmowego dostępu do Internetu dla jednostek uprawnionych. Stosowanie przepisów dotyczących udostępniania osobom niepełnosprawnym tylko w wyznaczonych placówkach i przez wyznaczonych przedsiębiorców budzi zastrzeżenia z punktu widzenia konieczności zapewnienia równych praw w dostępie do usług. Może mieć zastosowanie tylko w okresie przejściowym. Powinien być wyznaczony termin kiedy wszystkie placówki powinny spełniać odpowiednie dla osób niepełnosprawnych warunki.

W rozporządzeniu nie podano warunków jakie powinno spełniać przystosowane stanowisko i nie wskazano konieczności zapewnienia dostępnych dojazdów i wejść do placówek świadczących usługi telekomunikacyjne.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Przepisy dotyczące usługi powszechnej zapewniają dostęp osób niepełnosprawnych do wszystkich placówek na terenie całego kraju przedsiębiorcy wyznaczonego doświadczenia usługi powszechnej. Uwaga autorów opracowania wynika z niewłaściwego rozumienia pojęcia „przedsiębiorca wyznaczony”. Rozporządzenie nakłada obowiązek dostosowania wszystkich placówek, nie zaś „placówek wyznaczonych”. Warunki dostępu do usługi powszechnej określone w rozporządzeniu opisują warunki, jakie powinno spełniać stanowisko przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych na terenie całego kraju. Dostęp do budynków jest przedmiotem regulacji zawartej w ustawie Prawo budowlane.

10/ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach: nie wskazano konieczności zapewnienia dostępnych dojazdów i wejść do szkół i placówek oraz nie podano warunków jakie powinny być spełnione aby niepełnosprawni uczniowie mogli bezpiecznie poruszać się i korzystać z pomieszczeń szkół i placówek, nie tylko integracyjnych, a także i ich bezpośredniego otoczenia (§ 7, § 8, § 16).

Stanowisko Ministerstwa Edukacji Narodowej

Ustawa Prawo budowlane wskazuje konieczność zapewnienia warunków korzystania z obiektów użyteczności publicznej przez osoby niepełnosprawne. Nie ma zatem potrzeby regulowania kwestii zapewnienia dostępności szkół i placówek oświatowych dla uczniów niepełnosprawnych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej.

Wsparcie w zakresie likwidacji barier w szkołach i placówkach oświatowych udzielane jest szkołom przez samorząd województwa i PFRON.

11/ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 31 lipca 2001 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych: wymiary miejsca zapewniającego tajność głosowania i wysokości progów podane w § 6 ust. 2 i § 4 ust. 3 nie są właściwe tak ze względu na wymiary wózka inwalidzkiego i możliwość pokonywania różnic wysokości jak i parametry obowiązujące zgodnie z rozporządzeniem w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Nie przewidziano żadnych ułatwień dla osób niewidomych i słabowidzących oraz głuchych i słabosłyszących.

12/ Problemem jest brak norm krajowych (Polskich Norm) dotyczących szeroko rozumianego budownictwa bez barier, określających na przykład parametry techniczno- przestrzenne do projektowania budynków zgodnie z wymaganiami osób niepełnosprawnych czy też norm szczegółowych dotyczących urządzeń i wyposażenia budynków o różnym przeznaczeniu zgodnie z ww. wymaganiami. Normy takie od lat istnieją nie tylko w krajach Unii Europejskiej. Kilka poradników i podręczników dla projektantów wydanych przed wielu laty w małym nakładzie trafiło do niewielu odbiorców.

13/ Wskazane jest prawne uregulowanie spraw związanych ze składaniem skarg przez osoby niepełnosprawne, w związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami - złym wykonaniem lub zaniechaniem wykonania, i szybkim egzekwowaniem „naprawienia szkody” po nałożeniu kary. Zaostrzenie prawa w kierunku wypracowania szybkiej i skutecznej ścieżki dochodzenia swoich racji w drodze administracyjnej (poprzez służby administracji architektoniczno-budowlanej i nadzoru) wydaje się zasadne.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Nie ma potrzeby uregulowania spraw związanych ze składaniem skarg przez osoby niepełnosprawne, gdyż postępowania administracyjne dotyczą wszystkich obywateli, bez różnicowania na osoby pełnosprawne lub niepełnosprawne. Ewentualne zróżnicowanie stosowanych procedur byłoby niezgodne z Konstytucją i polskim prawem. Prowadzeniem postępowań dotyczących nieprawidłowości w wykonaniu robót budowlanych zajmuje się nadzór budowlany.

Drogi, transport, mobilność – patrz także artykuł 20

14/ Ustawa z 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Ustawa z 7 lipca 1994 roku - Prawo budowlane, Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, Ustawa z 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym: można sądzić, że ustawodawca stosując określenia „ludzie”, „mieszkańcy” miał na myśli także osoby niepełnosprawne i nie tylko mieszkańców, ale wszystkich użytkowników przestrzeni zurbanizowanej, także uczestników ruchu – użytkowników elementów systemu transportowego. Jednak fakt, że poza art. 1 ust.2 punkt 5 nie ma mowy o osobach niepełnosprawnych i konieczności zapewnienia im możliwości równoprawnego korzystania ze środowiska fizycznego – przestrzeni zurbanizowanej w tym dróg, może być jedną z przyczyn pomijania interesów osób niepełnosprawnych, nie projektowania z myślą o nich i nie brania pod uwagę ich potrzeb w procesie planowania. W ustawie nie określono kogo z punktu widzenia spraw, których ustawa dotyczy należy rozumieć pod pojęciem osoby niepełnosprawne ani jakie są potrzeby tych osób. Otwarte jednak pozostaje pytanie czy i na ile szczegółowo pojęcia te powinny zostać zapisane w tej ustawie a na ile powinny wynikać z innej ustawy lub ustaw.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Ustawa z 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nie zawęża kręgu podmiotów, dla których zastosowanie mają regulacje ustawowe. Oznacza to, iż przepisy ustawy obejmują swoimi regulacjami wszystkie podmioty, w tym także osoby niepełnosprawne. Zgodnie z art. 1 ust.2 pkt 5 ustawy, w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza wymagania ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także potrzeby osób niepełnosprawnych. Wyszczegółowienie na samym początku ustawy potrzeb osób niepełnosprawnych wskazuje na to, iż osoby te uwzględniane są na każdym etapie procesu inwestycyjnego, w tym także na etapie planowania i projektowania przestrzeni zurbanizowanej. Oznacza to, iż realizacja pozostałych przepisów ustawy powinna uwzględniać potrzeby osób niepełnosprawnych.

Szczegółowe uwzględnienie potrzeb osób niepełnosprawnych następuje na etapie procesu inwestycyjnego. Projektowana inwestycja musi być zgodna z szeregiem wymagań określonych w ustawie z 7 lipca 1994 r.. Prawo budowlane oraz w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie lub też w przepisach innych ustaw.

15/ Ustawa z 7 lipca 1994 roku - Prawo budowlane: nie wyjaśniono kogo poza osobami na wózkach należy rozumieć jako osoba niepełnosprawna (Rozdz. 1 art.3). Konieczne jest wskazanie, kogo należy rozumieć pod pojęciem osoba niepełnosprawna lub powołać się na precyzyjne określenie w innej ustawie.

Z punktu widzenia zabezpieczenia interesów osób niepełnosprawnych najistotniejszy jest zapis, zgodnie z którym obiekt użyteczności publicznej wraz ze związanymi z nim urządzeniami należy projektować i budować zapewniając niezbędne warunki do korzystania z niego przez osoby niepełnosprawne, w szczególności poruszające się na wózkach inwalidzkich (Rozdz. 1 art. 5 ust.1 punkt 4). Sformułowanie „niezbędne warunki” nie jest właściwe ze względu na możliwość dowolnej oceny i interpretacji ich zapewnienia.

Przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę lub o zatwierdzeniu projektu budowlanego właściwy organ sprawdza kompletność projektu budowlanego i posiadanie wymaganych opinii (Rozdz. 4 art. 35 ust. 1 pkt 2). Ustawa nie określa jakie opinie są wymagane. Z wielu względów uzasadniony byłby wymóg posiadania opinii jednostki kontrolującej spełnienie warunków dostępności dla osób niepełnosprawnych.

Brak zapisu (Rozdz. 6 art. 66. ust. 1 punkt 2), że w przypadku stwierdzenia iż obiekt budowlany (budynek, budowla) jest użytkowany w sposób ograniczający lub uniemożliwiający dostępność osobom niepełnosprawnym, co często ma miejsce, właściwy organ jest zobowiązany do wydania decyzji nakazującej usunięcie nieprawidłowości.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Zdefiniowanie w ustawie pojęcia „osoby niepełnosprawne” nie jest potrzebne. Zgodnie z §146 ust.1 pkt 3 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20 czerwca 2002r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, w ustawie lub innym akcie normatywnym formułuje się definicję danego określenia, jeżeli jego znaczenie nie jest powszechnie zrozumiałe. Pojęcie „osoby niepełnosprawne” stanowi przykład tego rodzaju określenia. Pojęcie to przywołane jest m.in. w §1 uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 1 sierpnia 1997 r. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych. Sformułowanie „niezbędne warunki” oznacza warunki określone w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 r.

Brak jest przesłanek do wprowadzenia dodatkowego opiniowania projektu budowlanego przez bliżej nieokreśloną jednostkę kontrolującą, gdyż do obowiązków

projektanta zgodnie z art. 20 ust. 1 pkt 1 ustawy Prawo budowlane należy opracowanie projektu budowlanego w sposób zgodny m. inn. z przepisami i zasadami wiedzy technicznej. Zgodnie z art. 20 ust. 4 tej ustawy projektant ma też obowiązek dołączyć oświadczenie o sporządzeniu projektu budowlanego, zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz zasadami wiedzy technicznej.

W odniesieniu do uwagi dot. art. 66 ust. 1 ustawy Prawo budowlane należy stwierdzić, iż właściwy organ nakazuje, w drodze decyzji, usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości, jeżeli obiekt budowlany jest w nieodpowiednim stanie technicznym, a zatem także w przypadku niewłaściwego stanu technicznego urządzeń zapewniających dostępność dla osób niepełnosprawnych.

16/ W Ustawie z 21 marca 1985 roku o drogach publicznych zapisano, że z drogi może korzystać każdy, zgodnie z jej przeznaczeniem (Rozdz. 1 art.1). Wśród 18 zadań zarządcy drogi, wymienionych w Rozdz. 2 art. 20, nie zapisano obowiązku nadzoru nad zapewnieniem dostępności dróg, ulic, chodników itd. dla osób niepełnosprawnych ani wskazania kto ponosi odpowiedzialność za ich dostosowanie do wymagań niepełnosprawnych uczestników ruchu. Ponadto należałoby zastanowić się czy określenie „każdy” jest rzeczywiście wystarczające i zabezpiecza interesy osób niepełnosprawnych.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Nie ma potrzeby nowelizacji. Każdemu zagwarantowana jest, bez względu na stopień sprawności, możliwość korzystania z dróg publicznych, zgodnie z ich przeznaczeniem. Postulat rozróżnienia podmiotów korzystających z dróg nie jest zasadny ani celowy. Gwarancja dostępności dróg oraz drogowych obiektów inżynierskich nie powinna wynikać z kolejnego obowiązku nałożonego na zarządcę drogi, ale z konkretnych rozwiązań technicznych przewidzianych w przepisach wykonawczych do ustawy.

17/ Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z 2 marca 1999 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie: brak wyjaśnienia kogo należy rozumieć pod pojęciem osoba niepełnosprawna (Dz. I §3), brak określenia co rozumie się przez „niezbędne” warunki (poza bardzo nielicznymi wyjątkami nie ma Polskich Norm dotyczących projektowania elementów transportowych zgodnie z wymaganiami osób niepełnosprawnych).

Większość podanych w przepisach rozporządzenia warunków, parametrów i zasad dotyczących chodników, parkingów, stanowisk postojowych, tramwajowych wysepek przystankowych (peronów), wysepek i pasów dzielących w obrębie przejść dla pieszych w poziomie jezdni, a także bezkolizyjnych przejść dla pieszych uwzględnia wymagania niepełnosprawnych ruchowo (jak zapisano) uczestników ruchu. Niestety nie bierze się pod uwagę problemów niewidomych i słabowidzących pieszych. Ponadto szereg przepisów jest co najmniej dyskusyjnych, ponieważ przyczyniają się do ograniczenia bezpieczeństwa, wygody i samodzielnego poruszania się::

- zaniżona, w stosunku do potrzeb wynikających ze skrajni ruchu osoby na wózku i o kulach, szerokość chodnika i samodzielnego ciągu pieszego, nie mówiąc o szerokości dopuszczanych miejscowych zwężeń (Dz. III. Rozdz. 8 § 44 ust. 4),
- zbyt duże pochylenie podłużne chodnika i samodzielnego ciągu pieszego oraz wskazanie stosowania schodów o maksymalnej wysokości większej niż zalecana w przepisach krajów UE, w przypadku przekroczenia wskazanego max pochylenia chodnika zalecenie stosowania schodów, a także zbyt duże zalecane pochylenie pochylni dla pieszych (Dz. III Rozdz. 8 §45 ust. 1, 4 i 5 oraz Dz. IV Rozdz. 3 §115 ust.4),
- zalecenia stosowania, na połączeniu chodnika z jezdnią, ramp o szerokości min.0,9 m w obrębie przejścia dla pieszych (Dz. IV Rozdz. 3 § 127 ust. 11),

- zalecenie stosowania schodów na drodze dojścia do bezkolizyjnego przejścia dla pieszych poza terenem zabudowy (Dz. IV Rozdz. 3 § 127 ust. 14),
- dopuszczenie stosowania ruchomych pochylni i schodów bez stwierdzenia, że nie są one rozwiązaniem z którego mogą korzystać osoby niepełnosprawne (Dz. IV Rozdz. 3 § 127 ust.15).

18/ Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z 30 maja 2000 roku w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogowe obiekty inżynierskie i ich usytuowanie: brak wyjaśnienia kogo należy rozumieć pod pojęciem osoba niepełnosprawna (Dz. I § 3). Używa się określenia „osoby niepełnosprawne, zwłaszcza na wózkach”. Zaleca się jednak też stosowanie rozwiązań ułatwiających poruszanie się osobom niewidomym i słabowidzącym. Trzeba również zdać sobie sprawę, że nie ma Polskich Norm dotyczących projektowania obiektów inżynierskich zgodnie z wymaganiami osób niepełnosprawnych.

Podane w rozporządzeniu warunki, zasady rozwiązań i parametry w większości uwzględniają wymagania osób niepełnosprawnych. Są jednak również zapisy niewłaściwe a nawet stwarzające poważne zagrożenie bezpiecznego poruszania się osób niepełnosprawnych:

- maksymalna wysokość stopnia nie jest zgodna z zaleceniami norm krajów UE, a także powołanymi wg Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. III Rozdz. 5 § 128 ust. 4),
- dopuszcza się stosowanie schodów kręconych oraz zabiegowych (Dz. III Rozdz.5 § 128 ust. 5), co zabronione jest w tego typu obiektach użyteczności publicznej,
- zbyt duże zalecane pochylenie pochylni dla pieszych oraz niewłaściwe zalecenia co do ich szerokości, wydzielenia w pochylni pasa ruchu dla osób niepełnosprawnych i usytuowania na nim poręczy (Dz. III Rozdz. 5 § 131 ust.1, § 132 ust. 1, § 133 ust. 2 pkt 1 i 2),
- podane szerokości pasa wyróżnionego odmiennym kolorem i rodzajem nawierzchni (Dz. III Rozdz. 5 § 134 ust. 2 pkt 1 i 2).

19/ Rozporządzenie z 26 lutego 1996 roku w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać skrzyżowania linii kolejowych z drogami publicznymi i ich usytuowanie: należy bardziej precyzyjnie określić wymagania gwarantujące dogodne warunki ruchu dla pieszych. Należy uzupełnić rozporządzenie odnośnie do kołowrotek w świetle korzystania z przejść przez osoby niepełnosprawne.

20/ Ustawa z 15 listopada 1984 roku Prawo przewozowe reguluje przewóz osób i rzeczy wykonywany przez uprawnionych do tego przewoźników (Rozdz. 1 art.1 ust.1). Zgodnie z tą ustawą przewoźnik regularnej komunikacji publicznej jest obowiązany:

- podać do wiadomości publicznej rozkład jazdy środków transportowych (Rozdz. 1 art. 2 ust. 2),
- użyć środków transportowych odpowiednich do danego przewozu (Rozdz. 1 art. 3 pkt 2),
- zapewnić podróżnym odpowiednie warunków bezpieczeństwa i higieny oraz wygody i należytej obsługi (Rozdz. 2 art. 14 ust. 1),
- podejmować działania ułatwiające korzystanie ze środków transportowych, punktów odprawy, przystanków i peronów osobom niepełnosprawnym, w tym również poruszającym się na wózkach inwalidzkich. (Rozdz. 2 art. 14 ust. 2).

To ostatnie zapisane hasłowo jest najważniejsze z punktu widzenia urzeczywistniania praw osób niepełnosprawnych. W praktyce działania te realizowane są dość opieszale i sporadycznie. Co więcej, rzadko uwzględniają wymagania bezpieczeństwa osób z uszkodzonym narządem wzroku, słuchu i innych osób niepełnosprawnych.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Wywiązywanie się przewoźników regularnej komunikacji publicznej z zobowiązania do podejmowania działań ułatwiających korzystanie ze środków transportowych, punktów odprawy, przystanków i peronów osobom niepełnosprawnym, w tym również poruszającym się na wózkach inwalidzkich (zapisanego w art. 14 ust. 2 ustawy Prawo przewozowe) przebiega opieszale i sporadycznie głównie z braku środków finansowych na takie działania. Ponadto brak jest przepisów, które rzeczywiście egzekwowałyby ten obowiązek.

W rządowym projekcie ustawy o publicznym transporcie zbiorowym przewiduje się przekazanie do zadań własnych samorządów (gmin) budowę, przebudowę i remonty przystanków oraz dworców, wiat przystankowych i innych budynków służących pasażerom w zakresie publicznego transportu zbiorowego, zobowiązując jednocześnie organizatorów transportu zbiorowego (samorządy poszczególnych szczebli administracji) m.in. do badania i analizy potrzeb przewozowych w publicznym transporcie zbiorowym, z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej zdolności ruchowej oraz zapewnienia odpowiednich warunków funkcjonowania publicznego transportu zbiorowego, w szczególności w zakresie standardów dotyczących przystanków komunikacyjnych oraz dworców.

Ministerstwo Infrastruktury uczestniczy w pracach grupy ds. transportu drogowego Rady UE, związanych z projektem Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego praw pasażerów w transporcie autobusowym i autokarowym. Rozporządzenie przewiduje nałożenie na operatora przewozów obowiązków, w szczególności w zakresie zapewnienia pomocy pasażerom niepełnosprawnym oraz osobom o ograniczonej sprawności ruchowej. W tej sprawie jest zgodność wszystkich Państw Członkowskich. Obecnie trwają dyskusje jedynie co do zakresu stosowania rozporządzenia (w odniesieniu do jakich rodzajów przewozów ma być ono stosowane).

Warunkiem niezbędnym do uzyskania znaczącej poprawy dostępności obiektów kolejowych i taboru dla osób niepełnosprawnych jest zwiększenie ilości środków finansowych przeznaczanych na ten cel. Można jednak dostrzec stopniową poprawę w tym zakresie. Przy zakupie nowego taboru oraz modernizacji taboru już eksploatowanego obowiązkowo uwzględnia się potrzeby osób niepełnosprawnych, w tym osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Podróżni mogą liczyć na pomoc obsługi pociągu w pokonywaniu trudności związanych z podróżą. Opracowano wieloletni program modernizacji dworców kolejowych, który jest już realizowany.

Minister Infrastruktury na podstawie podpisanych umów z przewoźnikami kolejowymi wymaga, aby stosowane środki transportu były dostosowane do potrzeb podróżnych niepełnosprawnych. Niezadowolająca jest jednak liczba pociągów dostosowanych do przewozu pasażerów poruszających się na wózkach inwalidzkich. W większym stopniu warunek ten spełniają pociągi obsługujące ruch lokalny i regionalny. W miarę wymiany taboru, sytuacja powinna poprawiać się także w odniesieniu do ruchu dalekobieżnego.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury w sprawie uwagi 19, 20 i 21

Trwają zaawansowane prace nad nowelizacją następujących aktów prawnych:

- Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie,*

- *Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogowe obiekty inżynierskie i ich usytuowanie,*
- *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie przepisów techniczno-budowlanych dotyczących autostrad płatnych.*

W trakcie prac projekty te będą poddane konsultacjom społecznym i środowiskowym, w tym ze stowarzyszeniami osób niepełnosprawnych.

21/ Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z 17 września 1999 r. w sprawie warunków technicznych tramwajów i trolejbusów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia: odnośnie do wagonów tramwajowych w rozporządzeniu zapisano, że co najmniej jedno wejście powinno być przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych i posiadać odpowiednie oznakowanie. (Dz. II Rozdz. 4 § 8 ust. 3). W tym samym punkcie dopuszcza się jednaka stosowanie na skosach z przodu i z tyłu wagonu drzwi jednoskrzydłowych o szerokości 0,65 m., co utrudnia korzystanie z nich nie tylko osobom starszym, o kulach, tęgim, ale wszystkim pasażerom. Zgodnie z rozporządzeniem (Dz. II Rozdz. 6 § 13 ust. 2) w przedziale dla pasażerów, w pobliżu odpowiednio oznakowanych drzwi, powinna znajdować się wolna powierzchnia przeznaczona dla wózków inwalidzkich i wózków dziecięcych. Brak wymagań odnośnie wyposażenia takich miejsc.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Kwestie te reguluje obecnie rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 22 grudnia 2003 roku w sprawie warunków technicznych tramwajów i trolejbusów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia nie precyzuje wyposażenia, jakie powinno być zainstalowane na powierzchni wolnej przeznaczonej dla wózków inwalidzkich i wózków dziecięcych. Oznacza to, że można wyposażyć takie miejsca w urządzenia analogiczne do określonych w załączniku VII do dyrektywy 2001/85 odnoszącej się do przepisów szczególnych dotyczących pojazdów wykorzystywanych do przewozu pasażerów...

Obecnie prowadzone są prace nad nowym rozporządzeniem regulującym kwestie warunków technicznych tramwajów i trolejbusów, w trakcie konsultacji projektu, także konsultacji społecznych nie zgłoszono uwag dotyczących wyposażenia miejsc przeznaczonych dla wózków inwalidzkich.

22/ Rozporządzenie Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z 31 grudnia 2002 roku w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia: w Dz. III Rozdz. 5 § 17 - § 21 określono warunki dla autobusów (wyposażenie techniczne, oświetlenie, tablice kierunkowe, czołowa i boczna. Zasadne jest, aby rozporządzenie zostało znowelizowane tak, aby uwzględniało wymagania pasażerów niepełnosprawnych z różnych przyczyn. W rozporządzeniu określono też warunki techniczne jakim powinien odpowiadać wózek inwalidzki (Dz. V § 54). Wszystkie podane parametry i zalecenia powinny zostać dostosowane do podanych w odpowiednich Polskich Normach.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Prowadzone są prace nad nowelizacją tego rozporządzenia, w toku prac zostanie rozważona zasadność wprowadzenia zmian w tym zakresie.

23/ Polskie Normy związane z dostępnością transportową:

- Pomoce techniczne dla osób niewidomych i słabowidzących. Sygnalizacja dźwiękowa na przejściach dla pieszych z sygnalizacją świetlną. PN-Z-80100:2004
- Dostępność obiektów i urządzeń dla osób niepełnosprawnych. Znaki informacji publicznej. PN-Z- 80101:2007

oraz normy dotyczące pomocy technicznych w tym mających znaczenie dla ułatwienia mobilności osób niepełnosprawnych

- Pomoce techniczne dla osób niepełnosprawnych. Klasyfikacja i terminologia (oryginał). PN-EN ISO 9999:2004
- Wyroby pomocnicze dla osób z niepełnosprawnością. Klasyfikacja i terminologia. PN-EN ISO 9999:2007

powinny być rozpowszechnione i wprowadzone do stosowania odpowiednimi rozporządzeniami właściwych ministrów.

Stanowisko Ministerstwa Infrastruktury

Zgodnie z przepisami ustawy o normalizacji stosowanie Polskich Norm jest dobrowolne. Rozwiązanie to jest uznawane za właściwe i nie wymagające zmiany. Należy mieć na uwadze, że aktualizacja norm następuje szybciej niż przepisów prawa. Wprowadzenie norm do aktów prawnych mogłoby prowadzić do sytuacji, w której projektant musiałby stosować normy ujęte w obowiązujących przepisach a nie normy aktualnie najlepszej lecz jeszcze nie wprowadzonej do obowiązkowego stosowania. Uznajemy, że możliwość i ocena zastosowania właściwej normy powinna zostać przy osobach z odpowiednią wiedzą techniczną (projektanci, budowniczcy), nie zaś być odgórnie narzucana przez ustawodawcę. Należy dodać, że taki stan odpowiada Rezolucji Rady Unii Europejskiej z 28 października 1999 r. stanowiącej, że normalizacja jest w Europie działalnością dobrowolną.

Asystent osoby niepełnosprawnej – patrz także artykuł 19

24/ Polski system prawny nie zapewnia usług asystenta osobistego. Z tego powodu osoby niepełnosprawne są bezpośrednio dyskryminowane, nie będąc w stanie uczestniczyć w społeczeństwie na równi z pozostałymi osobami. Dyskryminacja ta dotyczy wszystkich osób niepełnosprawnych. W największym jednak stopniu wpływa na sytuację osób, które są uzależnione od pomocy osób trzecich. Poziom dyskryminacji zależy też od aktywności danej osoby niepełnosprawnej. Zwykle im poziom aktywności (obecny lub planowany) jest większy, tym większe są potrzeby w zakresie korzystania z usług asystenckich. Zjawisko dyskryminacji pochodzi z braku (odpowiednich) zapisów prawnych.

Usługi asystenckie należy uznać za jeden z instrumentów rehabilitacji społecznej i przepisy dotyczące tego obszaru powinny wprowadzać i regulować takie usługi.

W kontekście obecnej praktyki należy przywołać ustawę z 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej oraz ustawę z 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Nieliczne z samorządów, które dostrzegły problem niezależnego życia osób niepełnosprawnych, starają się realizować usługi asystenckie w oparciu o usługi opiekuńcze przewidziane w art. 50 ustawy o pomocy społecznej. Usługi opiekuńcze przysługują osobom samotnym, które wymagają pomocy innych osób, a są jej pozbawione (ust. 1), jak i osobom, które wymagają takiej pomocy, a rodzina nie może takiej pomocy zapewnić (ust. 2). Taka wielce chwalebna praktyka niektórych samorządów nie może stanowić jednak rozwiązania modelowego.

O ile ustawa o pomocy społecznej nie odnosi się bezpośrednio do usług asystenckich, to ustawa o rehabilitacji przywołuje taki typ usług, jednak koncepcja systemu ich świadczenia jest wadliwa. W ustawie o rehabilitacji jest mowa o: (i) pracownikach pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania przez pracownika niepełnosprawnego na stanowisku pracy (art. 26d ust. 1), (ii) opiekunie osoby zaliczonej do znacznego stopnia

niepełnosprawności, która jest bezrobotna lub poszukuje pracy, pozostając bez zatrudnienia, podczas przejazdu na szkolenie organizowane przez kierownika powiatowego urzędu pracy (art. 40 ust. 2 pkt 4); (iii) osobie towarzyszącej osobie niepełnosprawnej ruchowo zaliczonej do znacznego stopnia niepełnosprawności, która jest bezrobotna lub poszukuje pracy, pozostając bez zatrudnienia, podczas szkolenia organizowanego przez kierownika powiatowego urzędu pracy (art. 40 ust. 2 pkt 5), (iv) opiekunie osoby niepełnosprawnej uczestniczącej w turnusie rehabilitacyjnym (art. 10e ust. 3, art. 35a ust. 1 pkt 7 lit. a).

Pomijając dostępność finansowania usług asystenckich tych osób w oparciu o ustawę, należy stwierdzić, że zaproponowana koncepcja usług jest niewątpliwie wadliwa.

Po pierwsze, usługi asystenckie byłyby dostępne tylko dla osób pracujących i tylko w miejscu pracy (przy założeniu dobrej woli pracodawców) oraz dla niektórych nie pracujących podczas szkoleń zawodowych.

Po drugie, usługi są świadczeniem na rzecz osoby niepełnosprawnej, a nie na rzecz jej pracodawcy (a taka jest konstrukcja wynikająca z art. 26d ustawy o rehabilitacji).

Po trzecie, usługi asystenckie wymagane są w kontekście aktywności osobistej.

Rozwiązaniem byłoby potraktowanie usług asystenckich jako instrumentu rehabilitacji społecznej, a nie zawodowej. Organem odpowiedzialnym za implementację powinno być Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, które mogłoby być animatorem inicjatywy ustawodawczej i jednocześnie autorem zmian w przepisach wykonawczych, w tym w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 25 czerwca 2002 r. w sprawie określenia rodzajów zadań powiatu, które mogą być finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. 2002 nr 96 poz. 861 z późn. zm.).

Podstawowa zmiana polegałaby na wprowadzeniu usług asystenckich jako instrumentu rehabilitacji społecznej. Mogłoby to znaleźć swoje odbicie w: (i) orzeczeniach o stopniu niepełnosprawności i orzeczeniach o niepełnosprawności, (ii) zadaniach samorządu w ramach wspierania rehabilitacji społecznej, (iii) odpowiednich aktach wykonawczych.

Stanowisko Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej

Możliwe jest powiązanie tych usług z istniejącymi wskazaniem lub ze stopniem niepełnosprawności, nie jest zasadne wprowadzenie „usług asystenckich” jako kolejnego wskazania zawartego w orzeczeniu (wymusiłoby to zmianę ustawy).

Aktem prawnym, który mógłby regulować zaopatrzenie osób niepełnosprawnych w usługi asystenckie, jest ustawa o rehabilitacji. Należałoby się zastanowić, czy wsparcie realizowane przez samorządy powiatowe jest odpowiednim czy - być może - należałoby wprowadzić poziom gminny, jak ma to miejsce w przypadku regulacji w innych krajach czy regulacji dotyczących pomocy społecznej. Jeśli utrzymalibyśmy poziom powiatowy, to należałoby się zastanowić z kolei, czy powiatowe centra pomocy rodzinie będą optymalną strukturą do zapewnienia tych świadczeń. Przepuszczalnie nie wszystkie odpowiedzi na powyższe pytania byłyby pozytywne, natomiast zmiany wymagałyby przekonstruowania mechanizmu zapewniania świadczeń rehabilitacji społecznej.

Zwierzęta asystujące – patrz także artykuł 20

25/ Określenie "pies przewodnik" pojawia się w niektórych aktach prawnych. Przepisy te przyznają osobom korzystającym z pomocy tych zwierząt pewne ulgi i przywileje. Dotyczy o ustawy z 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych - niewidomy posiadający psa przewodnika może odliczyć od dochodu ryczałtową kwotę 2280 zł w związku z wydatkami na utrzymanie tego psa, ustawa z 20 czerwca 1992

roku o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego uprawnia do zakupu ulgowego biletu na przejazd nie tylko osobie niewidomej, ale i psu przewodnikowi, w ustawie z 12 stycznia 1991 roku o podatkach i opłatach lokalnych znajduje się przepis, na podstawie którego osoby niepełnosprawne (niewidome, głuchonieme, niedołążne) są zwolnione od podatku od posiadania psów, od jednego posiadanego psa będącego pomocą dla takiej osoby. Żaden z tych aktów nie precyzuje pojęcia "pies przewodnik" czy "pies będący pomocą dla osoby niepełnosprawnej", nie określa też, czy taki pies powinien mieć jakiś certyfikat, kto powinien go wydawać. Znaczenie określenia „pies przewodnik” czy „pies wspomagający osobę niepełnosprawną” jest rozumiane intuicyjnie. Niekiedy organ stosujący określone ulgi żąda dodatkowych dokumentów, w innych przypadkach wystarczy oświadczenie właściciela psa.

Przepisy nie określają także, że państwo będzie zapewniać środki finansowe na szkolenie oraz utrzymywanie takich zwierząt stanowiących pomoc dla osób niepełnosprawnych. Jedynie w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym jest przepis przewidujący możliwość zlecania organizacjom pozarządowym oraz fundacjom zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej polegających między innymi na zakupie, szkoleniu i utrzymaniu w trakcie szkolenia psów przewodników dla osób niewidomych oraz osób z niepełnosprawnością ruchową finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Poza tym przepisem nie ma żadnych regulacji powszechnie obowiązujących regulujących zagadnienie finansowania szkoleń psów dla osób niepełnosprawnych.

Stanowisko Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej i Ministerstwa Finansów

W o podatkach i opłatach lokalnych znajduje się przepis, że opłat od posiadania psów nie pobiera się od osób zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych - z tytułu posiadania jednego psa, oraz od osób niepełnosprawnych w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji (...) z tytułu posiadania psa asystującego. Definicje psa asystującego określa ustawa o rehabilitacji (...). Zgodnie z tą ustawą status psa asystującego potwierdza certyfikat wydawany po odbyciu odpowiedniego szkolenia przez tego psa. Pies przewodnik osoby niewidomej to jeden z kilku rodzajów psów asystujących. Ustawa z 21 sierpnia 1997 roku o ochronie zwierząt określa „psa przewodnika osoby niewidomej, jak też stawiane mu wymagania. 1 kwietnia 2010 roku wydane zostało rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wydawania certyfikatów potwierdzających status psa asystującego.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych, mogą ubiegać się o dofinansowanie w ramach systemu zadań zleczanych na zadania związane z rehabilitacją zawodową i społeczną. Zakup, szkolenie i utrzymanie w trakcie szkolenia psów przewodników dla osób niewidomych oraz osób z niepełnosprawnością ruchową jest jednym z zadań wymienionych w rozporządzeniu.

Ze środków PFRON dofinansowywane jest wydawanie certyfikatów potwierdzających status psa asystującego. Certyfikaty mogą wydawać podmioty wpisane do rejestru podmiotów uprawnionych do ich wydawania. Wpisu do rejestru

dokonuje Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, na podstawie rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wydawania certyfikatów potwierdzających status psa asystującego.